

Startnotitie

Startnotitie beleid Fryske Guozzeoanpak

*(Het nieuwe beleid wordt uiteindelijk als paragraaf 8.2 in de nota Faunabeleid
Fryslân opgenomen)*

15 februari 2022

Inhoudsopgave

1	Aanleiding	3
2	De probleemanalyse	3
2.1	Omvang populatie.....	3
2.2	Omvang schade	5
2.3	Werking ganzenfoerageergebieden	5
2.4	Relatie met weidevogels	6
2.5	Vrijstelling en ontheffingen	6
2.6	Financiële sturing.....	7
2.7	Verschillen tussen gebieden	7
3	Context.....	7
3.1	Ontwikkeling ganzenpopulaties.....	7
3.2	Internationale aanpak	8
3.3	Implementatie in Wet natuurbescherming	8
3.4	Faunabeheereenheid.....	8
3.5	Advies ganzenaanpak door Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade	9
3.6	Participatie	9
4	De provinciale benadering van het vraagstuk	9
4.1	Richtinggevende kaders.....	9
4.2	Alternatieven/Scenario's voor uit te werken inhoudelijke hoofdrichtingen beleid	12
4.2.1	Huidig beleid	12
4.2.2	De varianten met een uitwerking naar hoofdrichting	12
4.2.2.1	Huidig beleid voortzetten	12
4.2.2.2	Het huidig beleid verbeteren met aanscherpingen.	13
4.2.2.3	Meer beschermen.....	15
5	Voorgestelde vervolprocesaanpak.....	16

1 Aanleiding

Op 24 april 2013 heeft Provinciale Staten (PS) in Fryslân de beleidsnota 'Gans in Balans' vastgesteld. De Fryske Guozzeoanpak is de provinciale uitwerking van het ganzenbeleid. Het provinciale beleid is gebaseerd op de balans; 'beschermen en schade bestrijden'. Doel van de Fryske Guozzeoanpak was om de schade aan grasland terug te dringen. De schade wordt berekend in kilo's gras die door de ganzen zijn opgegeten. Daarbij wordt gerekend met de *zogeheten droge stof* van gras: het vocht in gras wordt niet meegerekend. Het doel was om de hoeveelheid droge stof die ganzen aten, terug te dringen met 5 tot 10 % per jaar. De schadereductie moet daarbij passen binnen de wettelijke bescherming van ganzen, zoals in de Wet natuurbescherming (Wnb)¹ staat.

In 2017 is de Fryske Guozzeoanpak aangescherpt omdat het gestelde doel niet werd gehaald. Daarna is de guozzeoanpak in 2020 verlengd tot en met 2023 zodat er meer basisgegevens beschikbaar zouden zijn, onder andere voor het evalueren van het beleid. Dit betekent dat er in 2023 (voor het nieuwe winterseizoen) nieuw beleid moet zijn vastgesteld. Er is een evaluatie uitgevoerd die terugkijkt op de afgelopen periode. Voor de aanzet van deze evaluatie zijn drie deelonderzoeken uitgevoerd. Een ecologische analyse, een juridische analyse en een praktijkonderzoek. In deze startnotitie worden op basis van de genoemde deelonderzoeken keuzes voorgelegd om tot nieuw beleid te komen. In de 'synthese' zijn de aandachtspunten opgenomen, die uit de drie onderzoeken naar voren komen. Deze aandachtspunten komen onder andere via deze Startnotitie terug in het nieuwe beleid.

2 De probleemanalyse

In de probleemanalyse wordt onderscheid gemaakt tussen trek ganzen en stand ganzen. Trek ganzen verblijven in de zomerperiode in Noord-Europa en Noord-Rusland en broeden daar. In de winterperiode verblijven trek ganzen onder andere in Nederland en Fryslân. Internationaal zijn afspraken gemaakt door de landen die zich in de flyway (het overkoepelende gebied waar ganzen broeden en overwinteren) bevinden. Daar is het beschermingsregiem voor ganzen vanuit onder andere de Wnb op ingericht. Dat wil niet zeggen dat er geen mogelijkheden meer zijn om schade door trek ganzen ganzen te bestrijden. Wat betreft juridische instrumenten heeft Fryslân de grens opgezocht, zo blijkt uit de juridisch analyse. Verder blijkt het werkelijke afschot zich al jaren onder het maximaal toegestane ganzenafschot te bevinden. Waarbij nadrukkelijk wordt benadrukt dat het maximale toegestane afschot een beschermingsdrempel is en geen streefdoel voor het afschot.

Wat betreft stand ganzen zijn er praktische en juridische mogelijkheden om de schadebestrijding te intensiveren. Stand ganzen verblijven het gehele jaar in Nederland en/of Fryslân. Het gaat met name om grauwe ganzen. Aanpassing van provinciale regelgeving is dan gewenst, maar er worden ook inspanningen van de andere partijen gevraagd voor een betere schadebestrijding. De huidige provinciale ontheffingen, met ingewikkelde en soms dubbele voorwaarden maakt schade bestrijden ingewikkeld. De jager moet daarbij voorzichtig opereren en wil voorkomen dat de jachtakte wordt ingetrokken door een overtreding. Jagers zal worden gevraagd meer buiten het traditionele jachtseizoen te opereren en de *weidelijkheidsregels* (gedragscode voor jagers) nog eens kritisch te beoordelen. Van natuurbeheerders zal gevraagd worden goed kijken naar de rol die hun terreinen spelen in de populatieontwikkeling van de stand ganzen en de

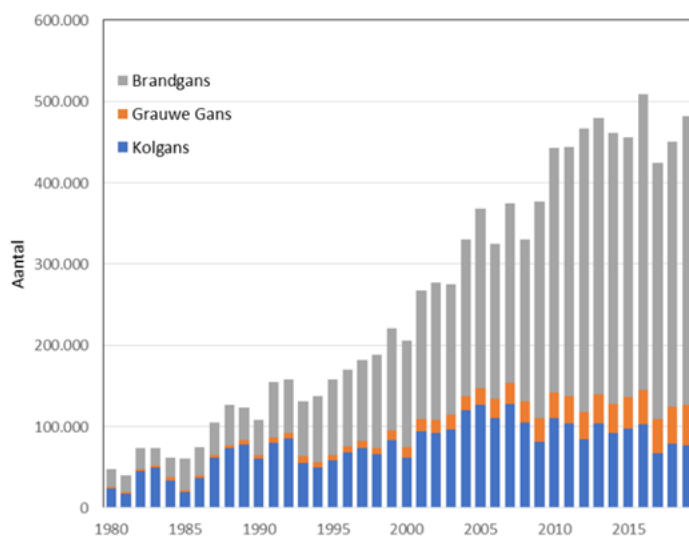
¹ De Wnb gaat waarschijnlijk eind 2022 over in de Omgevingswet

foerageermogelijkheden van de trekganzen. Voor het bestrijden van de overlast door de standganzen zijn meer mogelijkheden, dan bij de trekganzen. In het hierna volgende wordt de probleemanalyse per onderdeel toegelicht.

Als gekeken wordt naar de Nederlandse schaal dan is de constatering dat steeds meer provincies foerageergebieden hebben ingesteld of dat overwogen te gaan doen. Wat betreft het beleid voor de winterganzen wordt Fryslân veelal als voorbeeld gebruikt. In enkele andere provincies is al wel ervaring opgedaan met de gebiedsaanpak. Waar in Fryslân het hoofdaandeel van de schade wordt veroorzaakt door de trekganzen, wordt dit in de andere provincies vooral veroorzaakt door de standganzen. In de andere provincies wordt dan ook al meer geëxperimenteerd met het terugdringen van de schade door de standganzen, zoals de aanpak van koppelvormers en nestdetectie met behulp van drones met warmtebeeldcamera's.

2.1 Omvang populatie²

Fryslân is een erg belangrijk gebied voor trekkende ganzen. In de winterperiode verblijven er ongeveer 500.000 ganzen in Fryslân. Dit aantal is de afgelopen decennia stevig gegroeid, maar sinds 2013/2014 is de groei daarvan gestabiliseerd.

(Bij de tabel:
Trend in seizoensgemiddelden op basis van de wintertellingen (september-mei, 1980 = 1980/81) in Fryslân. Voor kolgans en brandgans hebben de aantallen voornamelijk betrekking op trekganzen; voor grauwe gans gaat het om een mix van winter- en trekvogels en lokale broedvogels)

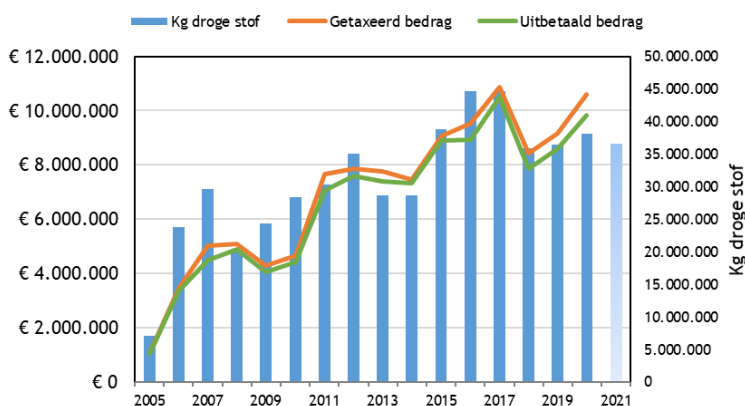
De populatieontwikkeling van de brandgans, de kolgans en de grauwe gans verschilt. Het aantal kolganzen daalt en nadert de grenzen

die landelijk zijn afgesproken als instandhoudingsdoel. De ontwikkeling van de populatie brandgans stabiliseert op een hoog niveau ten opzichte van het aantal dat landelijk als staat van instandhouding is gesteld. De populatie grauwe ganzen groeit. Bij de populatie grauwe gans gaat het vooral om standganzen, die het hele jaar aanwezig zijn.

² Ecologische analyse van de Fryske Guozzeoanpak. Hoofdrapport, J. Latour¹, K. Koffijberg², H. Schekkerman², E. Kappers¹ & J. Stahl² ¹Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, ²Sovon Vogelonderzoek Nederland

2.2 Omvang schade^{3 4}

De verschillende ganzensoorten zorgen jaarlijks voor veel schade als gevolg van ganzenvraat van gras in Fryslân. In geld uitgedrukt is deze schade de afgelopen drie jaren

gestabiliseerd rond de € 8,5 euro, met als uitschieters iets meer dan € 10 miljoen euro in 2016 en 2017.

(Bij de grafiek: Schade per jaar (2021 is nog onvolledig) - getaxeerd, uitbetaald en opbrengstverlies in kilogram droge stof.)

Landelijk bedraagt de schadeomvang op dit moment

ruim € 30 miljoen en dit bedrag is stijgende. Het Fryske aandeel in de landelijke schade is de afgelopen tien jaar gedaald van 37% naar 31%. Er zijn meer verschillen te zien wanneer Fryslân vergeleken wordt met de rest van Nederland. Elders in Nederland zijn het vooral standganzen die de schade veroorzaakten. In Fryslân zijn het met name trekkende ganzen die voor de meeste schade zorgen. De brandgans is de grootste veroorzaker van schade in Fryslân (zo'n 50%). De grauwe gans veroorzaakt ongeveer 23% van de totale ganzenschade. De omvang van de schade is doorgegroeid tot de piek in 2016/2017 met een omvang van ruim 10 miljoen euro. In de jaren na 2016/2017 is de schadeomvang met zo'n 18% gedaald en op dat niveau gestabiliseerd.

De schade als gevolg van ganzenvraat blijkt geen lineaire relatie te hebben met de aantallen en bijvoorbeeld de verblijfsduur van de ganzen. De schade is vanaf 2005 sterk gestegen, maar deze stijging wijkt af van de populatieontwikkeling in deze periode. De stijging van de omvang van de schade wordt niet alleen veroorzaakt door de aanwezigheid van ganzen. Het uitgevoerde ecologisch onderzoek laat zien dat er meer factoren zijn die invloed hebben op de hoogte van de schade. Andere factoren die onder andere worden genoemd zijn: de mate van schade, het herstelvermogen van het gras, taxatiewijze, het weer en muizenvraat. Het gestelde doel, een reductie van de schade met 5-10% per jaar in kilogram droge stof gras, is niet gehaald.

2.3 Werking ganzenfoerageergebieden

Met uitzondering van de ganzensoorten die als exoten zijn aangemerkt, zijn trek- en standganzen⁵ beschermd. De verantwoordelijkheid voor de bescherming van trekganzen rust bij meerdere landen, omdat ze in meer dan één land verblijven, de zogenaamde flyway. Internationaal zijn er afspraken gemaakt over trekganzen. Zo is het een wettelijke verplichting dat trekkende ganzen naast de slaapplekken ook de rust en ruimte hebben om te foerageren. Dit is in Fryslân gebeurd door ganzenfoerageergebieden in te stellen waar beschermde ganzen rust vinden en kunnen eten. Qua aantallen verblijft ongeveer 45% van de brandganzen in de aangewezen foerageergebieden. Voor de kolkans is dat 35% en voor de grauwe gans 25%. Tussen de 60% tot ongeveer 75% van de getaxeerde schade treedt

³ Waar over schade wordt gesproken is dit uitgedrukt in kg droge stof, tenzij er een euro teken bij is geplaatst.

⁴ Idem als voetnoot 1

⁵ Een trek-gans is een gans die in de zomerperiode in Noord-Europa broedt en in de winterperiode o.a. in Nederland en Fryslân verblijft. Een stand-gans is een gans die het gehele jaar in Nederland en/of Fryslân verblijft. Er zijn meerdere soorten trek- en standganzen.

op in de foerageergebieden. Daarmee zijn de mogelijkheden om deze schade verder naar beneden te brengen beperkt. De foerageergebieden functioneren over het algemeen goed en de deelnemende grondgebruikers zijn tevreden.

2.4 Relatie met weidevogels

De relatie tussen het ganzenbeleid en het weidevogelbeleid vraagt speciale aandacht. Weidevogelgebieden en gebieden waar veel ganzen voorkomen overlappen elkaar in ruimte. Waar de ganzenaanpak gericht is op intensief verjagen van ganzen (met ondersteunend afschot) in het voorjaar, is vanuit het weidevogelbeleid juist rust gewenst in weidevogelkansgebieden zoals in de Verordening Romte 2014 staat. Grondgebruikers moeten ganzen verjagen met ondersteunend afschot om voor een tegemoetkoming in schade in aanmerking te komen. Deze combinatie van regelgeving kan met elkaar botsen, met name buiten de ganzenfoerageergebieden (waar het verjagen van ganzen mag). Ook na afloop van de periode dat foerageergebieden gelden (31 maart en in soortspecifieke foerageergebieden tot uiterlijk 1 juni) overlapt de regelgeving voor de ganzen met die van de weidevogels. Om rust in weidevogelgebieden te waarborgen is in de huidige ganzenaanpak geregeld dat in weidevogelgebieden met beheerpakket 'Open grasland' boeren geen ganzen hoeven te verjagen. In de praktijk blijkt dat de combinatie van het ganzenbeleid en het weidevogelbeleid over het algemeen goed gaat. Incidenteel worden er wel problemen gemeld.

2.5 Vrijstelling en ontheffingen

In de provinciale gereedschapskist zitten twee belangrijke juridische gereedschappen om in te zetten voor het schadebeheer: de vrijstelling en de ontheffing. Als een uitzondering op een wettelijk verbod of -gebod voor een categorie van gevallen geldt, heet dat een vrijstelling. Een vrijstelling wordt in een verordening geregeld door Provinciale Staten. Wordt in een individueel geval een uitzondering gemaakt op een wettelijk verbod of gebod, dan noemt men dat een ontheffing. Deze ontheffing wordt door Gedeputeerde Staten verleend. Sinds 2014 geldt voor de verjaging met ondersteunend afschot van brandganzen, kolganzen en grauwe ganzen een provinciale vrijstelling in de winterperiode. Hierdoor kunnen deze ganzensoorten in de winterperiode, buiten de foerageergebieden, verstoord en gedood worden met ondersteunend afschot voor het verjagen. De afgelopen jaren is met name ingezet op de schadereductie als gevolg van trekkende ganzen. Uit de juridische analyse blijkt dat hierbij de wettelijke grenzen zijn opgezocht om dit mogelijk te maken. Op grond van de juridische analyse⁶ lijkt een verdere aanscherping van het beleid gericht op trekkende ganzen niet mogelijk. De venstertijden waarbinnen verjaging met ondersteunend afschot kan worden uitgevoerd kunnen mogelijk nog wel worden verruimd. Deze tijden zijn op verzoek van partijen in 2017 teruggebracht naar een half uur voor zonsopgang tot 12.00 middags. Eerder is opgemerkt dat de staat van instandhouding van de kolgans het voor Nederland vastgestelde instandhoudingsdoel nadert. Omdat een groot deel van de trekkende kolgans in Fryslân verblijft, heeft het beleid in Fryslân daar ook invloed op. Nu de populatie van de kolgans lijkt te gaan afnemen is voor de aanpak van de schade door deze soort meer maatwerk nodig. Maatwerk is met een vrijstelling, omdat dit een algemene regeling is, moeilijker te bewerkstelligen dan met een ontheffing.

Daarnaast zien we dat de populatie standganzen groeit, en dan met name de populatie grauwe ganzen. Ook de omvang van schade door standganzen neemt toe. Voor de aanpak van schade door grauwe gans als standgans is op dit moment een ontheffing verleend. Uit de juridische analyse blijkt dat de huidige verleende ontheffingen en de vrijstelling voor de

⁶ Juridische analyse Friese ganzenaanpak,

schadebestrijding van ganzen elkaar qua periode overlappen. Ook zijn er verschillen in de voorschriften. De ontheffingen voor standganzen zijn op onderdelen gedateerd en moeten herzien worden.

2.6 Financiële sturing

Financieel gezien blijkt de ganzenproblematiek moeilijk stuurbaar. De belangrijkste factoren, zoals de aantallen ganzen, de prijs van het gras en de gemelde schade, zijn erg moeilijk te beïnvloeden. Het blijft een zogenaamde ‘open-einde-regeling’ waarbij slechts op een beperkt aantal onderdelen gestuurd kan worden. Die onderdelen hebben vrijwel geen of slechts gedeeltelijk effect op de schadeomvang. Toch blijft een goede coördinatie en regie noodzakelijk. De ervaring met andere soorten dossiers leert dat de schade en overlast snel kan toenemen. Voorkomen moet worden dat er pas wordt ingegrepen als de problemen zo groot zijn geworden dat er rigoureuze acties nodig zijn. Goed faunabeheer betekent goed monitoren, op tijd bijsturen en beheren.

2.7 Verschillen tussen gebieden

Uit de praktijkanalyse en de ecologische analyse blijkt dat er verschillen zijn tussen de gebieden die er in Fryslân zijn. De situatie op de eilanden verschilt sterk van de situatie op het vaste land. Maar ook op het vaste land zijn belangrijke verschillen tussen de gebieden. Het gaat dan onder andere om verschillen tussen de ter plekke aanwezige soorten ganzen, hoe lang de ganzen blijven, de setting van het gebied met het N2000-gebied en bijvoorbeeld de slaaplekken. Het beleid is tot nu toe generiek voor heel Fryslân, waardoor er geen sprake is van maatwerk per gebied.

Daarnaast wordt een grote afstand ervaren tussen het provinciale beleid en de plaatselijke uitvoerders. Vooral de grondgebruikers, jagers en andere uitvoerders in het veld ervaren een grote afstand tot de beleidsopstellers. De vertegenwoordigers van deze organisaties voelen zich wel betrokken.

Gebiedsgericht maatwerk biedt de mogelijkheid tot meer draagvlak en betrokkenheid van de uitvoerders in het gebied. Ervaringen uit andere dossiers laten zien dat er dan meer resultaten worden geboekt als het gaat om schadebestrijding. Uit onderzoek⁷ naar praktijkervaringen elders in Nederland blijkt dat een meer gebiedsgerichte aanpak leidt tot meer betrokkenheid, meer begrip en beter afgestemde uitvoering.

3 Context

3.1 Ontwikkeling ganzenpopulaties

De aantallen ganzen die hier in de winterperiode verblijven namen sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw sterk toe. Beleid en wetgeving en ontwikkelingen in landbouw en natuur hebben hieraan bijgedragen. Fryslân als waterrijke provincie en met goed grasland in de directe nabijheid van het water, is uitermate geschikt voor de ganzen.

Vanuit bescherming bekeken is er een positieve ontwikkeling in groei van het aantal ganzen, maar er is ook een keerzijde. Dat heeft te maken met overlast en schade, vooral aan graslanden. Het succes en de positieve kanten van enerzijds de groei van de ganzenpopulaties en anderzijds de toenemende overlast en schade, maakt het ganzenbeleid tot een complex vraagstuk.

⁷ MARF-rapport. Ganzen zonder grenzen. Advies voor een robuust en gebiedsgericht ganzenbeheer.

3.2 Internationale aanpak

Niet alleen in Fryslân zorgen de ganzen voor overlast. De flyway van trekkende ganzen strekt zich uit over heel Noordwest-Europa en overal op de flyway ervaart men de ganzendruk. Om die reden is in 2016 afgesproken om dit probleem in AEWA (*African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement*)-verband aan te pakken. De aanpak op flyway-niveau zorgt ervoor dat de aanpak tussen de landen wordt gecoördineerd. Ook is op deze manier de staat van instandhouding goed te monitoren en waar nodig tijdig bij te sturen. De Europese Commissie heeft haar instemming voor deze aanpak gegeven. Dat biedt het voordeel dat ook schade door streng beschermde ganzensoorten, zoals de brandgans, aangepakt kan worden. De brandgans is decennia geleden op bijlage I van de Vogelrichtlijn terechtgekomen, omdat het voortbestaan toen in het geding was. Mede hierdoor is de populatie gegroeid tot wereldwijd ruim 1 miljoen exemplaren. De kolgans en grauwe gans zijn ook beschermd, maar in iets mindere mate dan de destijds bedreigde brandgans. Wijzigingen van de Vogelrichtlijn zijn vrijwel onmogelijk, waardoor de AEWA-aanpak de beste kansen biedt voor de maatregelen om de schade te reduceren.

3.3 Implementatie in Wet natuurbescherming

De Europese Vogelrichtlijn waarin de bescherming van de ganzen is geregeld, is door Nederland opgenomen in de Wet natuurbescherming (Wnb). De provincies zijn grotendeels verantwoordelijk als het gaat om de Wnb. In de Wnb staat dat in beginsel beschermde vogels niet verstoord, gevangen en gedood mogen worden. Dit mag alleen als er aan drie randvoorwaarden is voldaan. In het kort zijn deze voorwaarden: (1) er is geen andere bevredigende oplossing, (2) de staat van instandhouding verslechtert niet en (3) het is nodig om onder andere ernstige schade te voorkomen (bijvoorbeeld aan gewassen en/of om flora en fauna te beschermen). De provincie is verantwoordelijk voor het beleid waarin deze balans tussen beschermen en schade bestrijden is verwoord. In Fryslân zijn de kaders voor het faunabeleid opgenomen in de door PS vastgestelde Nota Faunabeleid Fryslân.

Natura 2000-gebieden

Verder is gebiedsbescherming vanuit de Natura 2000-gebieden van belang. In de Natura 2000-gebieden kunnen naast de ganzen, ook andere beschermde dieren voorkomen. Verjaging van ganzen kan invloed hebben op deze beschermde dieren. Bij de actualisatie van de beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden zal onderzocht worden in hoeverre gesproken kan worden van 'bestaand gebruik' als het gaat om ganzenbeheer. Ook is er schade in sommige van de Nederlandse Natura 2000-gebieden zelf, als gevolg van de ganzenpopulaties. Dat komt doordat kwetsbare plantensoorten worden opgegeten, beschadigd of *eutrofiering* optreedt in voedselarme systemen. Van eutrofiering is sprake wanneer er (te)veel voedingsstoffen zoals nitraat en fosfaat in de bodem voorkomen. In het nieuwe beleid zal ook rekening gehouden moeten worden met de gebiedsbescherming die de N2000 gebieden hebben vanuit de Wet natuurbescherming. Waarbij in veel gebieden ganzen als doelsoort zijn openomen.

3.4 Faunabeheereenheid

De Faunabeheereenheid is verantwoordelijk voor de uitvoering van het ganzenbeleid. In de Wnb en de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân staat welke partijen in de Faunabeheereenheid vertegenwoordigd zijn. Bijvoorbeeld landbouw, grondbezit, terreinbeherende organisaties (en natuur), jachthouder en ten minste één door Gedeputeerde Staten benoemde vertegenwoordiger van een maatschappelijke organisatie. Deze vertegenwoordiger behartigt het doel van een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren in het werkgebied van de Faunabeheereenheid. De Wnb vereist voor

het beheer van schadesoorten, zoals ganzen, een goedgekeurd faunabeheerplan. De Faunabeheereenheid stelt het faunabeheerplan op. Daarin wordt uitgewerkt hoe het beheer vorm krijgt. GS keuren het faunabeheerplan goed. In het faunabeheerplan moet worden onderbouwd op welke wijze gebruik wordt gemaakt van de landelijke of provinciale vrijstellingen. Daarnaast kan het faunabeheerplan dienen als onderbouwing van een aanvraag voor een ontheffing, of een provinciale opdracht, zoals bedoeld in artikel 3.18 van de Wnb. Onder andere door jurisprudentie worden de eisen voor de motivering van schadebestrijding steeds verder aangescherpt. Dit alles maakt het opstellen van het faunabeheerplan en overeenstemming bereiken tussen de partijen, steeds complexer.

3.5 Advies ganzenaanpak door Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade

Begin 2017 is de Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade (MARF) door de twaalf provincies ingesteld. Met als doel om hen te adviseren over het faunaschadebeleid, over de onderzoeksresultaten op dat gebied en om provincies te faciliteren in het maatschappelijk debat over het voorkomen en bestrijden van faunaschade. De MARF heeft in juli 2021 een advies uitgebracht voor robuust en gebiedsgericht ganzenbeheer, onder de titel: **Ganzen zonder grenzen**. Geadviseerd wordt o.a. om onderscheid te maken tussen trek- en standganzen, een soortgerichte benadering te hanteren en te werken aan samenhang tussen de maatregelen die worden ingezet. De MARF stelt in het advies ook voor om het accent van het ganzenbeleid te verleggen. Het richt zich nu op **voorkomen – bestrijden – betalen**, maar adviseert te gaan naar **voorkomen - bestrijden van schade**, door meer beleidsprakkels te geven en een gebiedsgericht beleid.

3.6 Participatie

Bij de evaluatie van de Fryske Guozzeoanpak is een klankbordgroep betrokken. In de klankbordgroep zijn de meest betrokken partijen vertegenwoordigd.⁸ De klankbordgroep is vier keer bij elkaar geweest om de (tussen)resultaten te bespreken. Tenslotte is er op 10 januari 2022 een informerende bijeenkomst geweest waarvoor alle relevante partijen zijn uitgenodigd. De Startnotitie is als contourennota aan alle partijen toegezonden voor een reactie.

4 De provinciale benadering van het vraagstuk

4.1 Richtinggevende kaders

Het oude ganzenbeleidsplan, Gans in Balans uit 2013 is verouderd. Onder andere door wijzigingen als gevolg van, nieuwe wetgeving, jurisprudentie, maar ook door de uitvoering in de praktijk zijn de inzichten over het aanpakken van ganzenschade veranderd. Ook de aantallen ganzen en de periode waarin de verschillende soorten ganzen aanwezig zijn, zijn gewijzigd ten opzichte van 2013. De provincie heeft een verantwoordelijkheid voor de bescherming van ganzen, maar ook een taak en rol bij het faciliteren van het voorkomen en bestrijden van schade en bij het uitkeren van tegemoetkomingen in deze schade. Het gaat om een jaarlijks uit te keren bedrag van 8 tot 10,5 miljoen euro.

⁸ LTO Noord, Nederlandse Melkveehouders Vakbond, Staatsbosbeheer, It Fryske Gea, Natuurmonumenten, de Jagersvereniging, Collectief Ganzenbeheer Fryslân, Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbeheer, Agrarische Jongeren Friesland, Nederlandse Akkerbouw Vakbond, BIJ12 Faunazaken en de Faunabeheereenheid Fryslân.

Het nieuwe ganzenbeleid dient te passen binnen de beleidsvisie op het faunabeheer, zoals Provinciale Staten op 26 mei 2021 hebben vastgelegd in de Nota Faunabeleid Fryslân. Deze visie en de hierin opgenomen algemene uitgangspunten voor het faunabeleid vormen het richtinggevende beleidskader voor de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van faunabeheer. Het nieuwe ganzenbeleid zal in hoofdstuk 8 van deze Nota als bijzondere opgave worden opgenomen. In het hierna volgende deel van de Startnotitie worden eerst een aantal algemene uitgangspunten voorgesteld die voor het nieuwe beleidskader zouden moeten gaan gelden. Vervolgens worden er drie scenario's geschetst.

Als richtinggevende kaders voor het nieuwe ganzenbeleid worden de volgende algemene uitgangspunten voorgesteld⁹:

1. De internationale AEWA-aanpak en de afspraken die in dat kader zijn en worden gemaakt, zijn leidend bij de uitwerking van het beleid en de beleidsuitvoering. Dit is tussen de lidstaten afgesproken en ook in IPO-verband bevestigd. Concreet betekent dit dat de beleids- en uitvoeringplannen¹⁰ voor de kleine rietgans, de brandgans en de grauwe gans in het beleid worden geïmplementeerd. Mede met het oog hierop komt er een interprovinciale taakgroep die zal zorg dragen voor de implementatie van de AEWA-aanpak en voor de afstemming van het ganzenbeleid tussen de provincies.
2. Het MARF-advies zal als een van de kaders worden gebruikt bij de uitwerking van het beleid, conform het IPO-standpunt;
3. Het push- en pullsysteem, waarbij de ganzen buiten de foerageergebieden worden verjaagd en binnen de foerageergebieden rust en voedsel vinden, heeft gewerkt. Ruim 60% tot 75% van de getaxeerde schade treedt op in deze gebieden. De huidige push- en pullmethodiek wijzigt dan ook niet, ook het totale aantal vastgestelde hectares foerageergebied, het eigen risico en de andere voorwaarden voor winterganzenschade wijzigen niet. De schade door de trek ganzen zal daarmee naar verwachting op het huidige niveau blijven;
4. Uit de juridische analyse blijkt dat de ontheffingen verouderd zijn en geactualiseerd moeten worden. Ook de overlap van de ontheffingen met de vrijstelling vraagt om aandacht. De in de winterperiode aanwezige kolgans valt momenteel onder de vrijstelling. Er is een dalende trend in de populatie van de kolgans. Ook komt het vastgestelde landelijke instandhoudingsdoel in zicht. Daarom is aandacht vereist. Als de trend zich voortzet, kan het op termijn nodig zijn de vrijstelling om te zetten in een ontheffing. Dit zal landelijk worden afgestemd. Het sluit aan bij het MARF-advies om maatwerk per ganzensoort toe te passen. De voortzetting van de dalende trend kan ook betekenen dat het verjagen met ondersteunend afschot van deze soort beëindigd moet worden. Het verjagen met niet dodelijke middelen blijft wel mogelijk, zolang dit de staat van instandhouding niet in gevaar brengt;
5. De verleende ontheffingen en voorschriften worden geactualiseerd en vereenvoudigd. De uitvoering wordt voor de uitvoerders beter te begrijpen, makkelijker en met minder regels. Dubbele en overbodige voorschriften worden geschrapt.
6. Het weidevogelbeheer en het ganzenbeheer gaan niet altijd goed samen. De staat van instandhouding van de weidevogels zou daarin doorslaggevend moeten zijn, omdat de huidige staat van instandhouding slechter is dan die van ganzen. Op de Waddeneilanden (zie kader onderaan deze paragraaf) is daar een probleem ontstaan. De ANV De Waddenvogels geeft aan dat dit probleem een uitdijend effect

⁹ Passend binnen de geldende juridische kaders zoals thans Wet natuurbescherming en Omgevingswet waaronder het Besluit activiteit Leefomgeving (BAL)

¹⁰ International Single Species Management Plan (managementplan) en Adaptive Management Programme (uitvoeringsplan)

kan hebben met nadelige gevolgen voor het weidevogelbeheer en het ganzenbeheer. Deze problematiek wordt als onderwerp meegenomen bij de uitwerking van het beleid en er komen oplossingsvoorstellen.

7. De omvang en ligging van de foerageergebieden wijzigt in de basis niet. De deelname blijft in beginsel op basis van vrijwilligheid. Vanuit de voorgestelde gebiedsaanpak kan blijken dat er verbeteringen mogelijk zijn in de ligging. Als dit past binnen de vastgestelde beleidskaders, zullen deze voorstellen vanuit een positieve basishouding worden beoordeeld. Een betere benutting van het foerageergebied door de kolkans wordt bij de beoordeling betrokken.
8. De rol van de provincie is en blijft faciliterend, zodat er samenwerking kan worden gezocht met andere beleidsvelden zoals het Veenweideprogramma, Natuurnetwerk Nederland, Gemeenschappelijk landbouwbeleid, weidevogels, invasieve exoten, Beheerplannen Natura 2000, etc.
9. Er wordt in het vervolg een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de aanpak van trek ganzen en stand ganzen, Ook wordt er onderscheid gemaakt tussen de verschillende soorten ganzen waarbij er meer maatwerk komt per soort.

De Waddeneilanden

Er is een probleem geconstateerd bij de trek ganzen in combinatie met het weidevogelbeheer, vooralsnog en voor zover bekend doet dit zich alleen op Terschelling voor. Volgens informatie van ANV Waddenvogels zou dit probleem ook kunnen gaan spelen op Ameland en Schiermonnikoog. In essentie is het probleem dat boeren ganzen moeten verjagen om voor een tegemoetkoming in schade in aanmerking te komen. Tegelijkertijd rust op datzelfde land een waarborg om weidevogels te beschermen. De eis tot verjaging vloeit voort uit de Beleidsregel Wet natuurbescherming. De eis tot rust vloeit voort uit de voorwaarden van de weidevogelpakketten, waarvoor boeren subsidie ontvangen.

Op Terschelling is een grondgebruiker gestopt met deelname aan het ganzenfoerageergebied. Daar worden de ganzen verjaagd. Dat moet, anders krijgt hij geen tegemoetkoming in de schade. Daardoor ontstaan de volgende problemen:

- *De broedende weidevogels worden verstoord en daarmee handelt de grondgebruiker in strijd met de voorwaarden voor weidevogelbescherming (rust);*
- *Broedende vogels worden verstoord. Dit is op grond van de Wnb niet toegestaan;*
- *Het probleem met de ganzen op het eiland wordt niet opgelost. De verjaagde ganzen van de betreffende grondgebruiker gaan naar de burens omdat de ganzen nergens anders heen kunnen. De levert frictie en ruzies op omdat het bij de burens meer schade en overlast veroorzaakt;*

Er komen signalen van de ANV Waddenvogels dat er meer grondgebruikers overwegen te stoppen met het ganzenfoerageergebied. De eilanden zijn in het voorjaar een belangrijke plek waar de trek ganzen naar toe kunnen/moeten. Foerageergebieden zijn erg belangrijk aan de beschermingskant van het beleid. Als boeren daar stoppen valt op de eilanden een belangrijke pijler weg onder de balans beschermen en beheren. De vraag is reëel of het ganzenbeleid dan nog houdbaar is.

Als er massaal verjaagd gaat worden op de eilanden is het reëel te verwachten dat, naast de ganzen ook de weidevogels de dupe worden. Uit gegevens van de BFVW blijkt nu al dat het aantal broed paren op de percelen waar nu al een aantal jaren intensief verjaagd wordt, aantoonbaar afneemt.

Verjagen en verstoren is in strijd met de voorwaarden uit de weidevogelpakket en de Wet natuurbescherming. Bij handhaving hierop is er een reëel risico is dat boeren gaan stoppen met deelname aan de weidevogelpakketten. Dat zou, zeker op de Waddeneilanden, een tegenvaller zijn voor ons provinciaal beleid om weidevogels juist te beschermen en de stand ervan op te krikken. De Waddeneilanden zijn erg belangrijk zijn voor weidevogels met gemiddeld 200 broedparen per 100 ha.

In de provinciale regelgeving is opgenomen dat boeren die aan weidevogelbescherming doen, met het pakket Open grasland, geen ganzen hoeven te verjagen. Deze boeren krijgen de gebruikelijke tegemoetkoming in schade. In de nieuwe Omgevingsverordening wordt opgenomen dat op percelen met pakket Open grasland ganzen niet meer verjaagd mogen worden. Probleem is dan nog steeds dat boeren kunnen besluiten te stoppen met die weidevogelpakketten.

4.2 Varianten voor uit te werken inhoudelijke hoofdrichtingen beleid

4.2.1 Huidig beleid

Er is 20.450 hectare foerageergebied voor de bescherming van de trekganzen. De schadebestrijding is vooral gericht op de schade veroorzaakt door de trekganzen omdat deze het grootste deel van de schade veroorzaken. In het huidige beleid is er geen grote rol voor de aanpak van de standganzen. De provincie heeft een faciliterende rol.

Het ganzenbeheer is complex en afhankelijk van zeer veel factoren. Als voor een onderdeel een specifieke keuze gemaakt wordt, kan dit doorwerken op andere onderdelen van het ganzenbeheer. Daardoor is het moeilijk om vanuit steeds zwaardere scenario's te werken. Toch zijn er wel keuzemogelijkheden, maar deze keuzemogelijkheden zijn in feite niet aan een bepaald financieel minimum of maximum scenario te koppelen. In het hierna volgende worden de varianten beschreven vanuit meer of minder bescherming en meer of minder schadebestrijding. Bij de keus voor een variant kunnen de eerder genoemde uitgangspunten (4.1) ook als keuzemogelijkheden worden beschouwd en waarvan besloten kan worden een uitgangspunt wel of niet vast te stellen.

Hierna worden de volgende varianten uitgewerkt:

1. Het huidige beleid voortzetten. Bij deze variant wordt het huidige beleid voortgezet;
2. Het huidig beleid verbeteren met aanscherpingen. Bij deze variant worden de mogelijkheden ingezet om de schade verder te bestrijden en de samenwerking te verbeteren.
3. Meer beschermen. Bij deze variant ligt de focus op maximalisering van de bescherming van ganzen, waardoor de schadebestrijding (balans: beschermen – schade bestrijden) op een lager niveau komt.

4.2.2. De varianten met een uitwerking naar hoofdrichting

In het hierna volgende worden de drie varianten beschreven. Aan uw Staten wordt gevraagd de inhoudelijke hoofdrichting te bepalen. Deze keuze zal vervolgens worden uitgewerkt in een beleidsnota. Ons college heeft een voorkeur voor variant 2.

4.2.2.1 Huidig beleid voortzetten

De bescherming van ganzen is in het huidige beleid gebaseerd op bescherming van ganzenslaapplaatsen en het instellen van foerageergebieden gedurende de periode dat trekkende ganzen aanwezig zijn. Verder is er een limiet aan de aantallen ganzen die met ondersteunend afschot mogen worden geschoten. Omdat de schade door standganzen in 2014 nog beperkt was, is de focus de voorgaande periode vooral gericht geweest op het bestrijden van de schade door trekkende ganzen. Voor het verjagen van de ganzen buiten de foerageergebieden zijn de maximale juridische grenzen opgezocht, zo blijkt uit de juridische analyse.

Rol provincie: Primair ligt de uitvoering van het ganzenbeleid bij de Faunabeheereenheid. De provincie stelt het kader vast (de 'wat'-vraag) en de Faunabeheereenheid draagt zorg voor de uitvoering en bepaalt op welke wijze dit wordt gerealiseerd (de 'hoe'-vraag). De jurisprudentie op het gebied van faunabeheer, waaronder ganzenbeheer is nog altijd in ontwikkeling. Dit vraagt om goed en constructief overleg tussen provincie en Faunabeheereenheid. De

faciliterende rol van de provincie is daarbij noodzakelijk. Dit is conform het MARF-advies over het ganzenbeheer.

Voordelen van deze variant:

- Er is een goede balans tussen beschermen en schadebestrijden;
- Er is maximale ruimte genomen (binnen de wet) om schade door trekkende ganzen aan te kunnen pakken.
- De schadeomvang is gestabiliseerd als het gaat om de trekkende ganzen, verwacht wordt dat dit zo blijft als het beleid niet wijzigt;
- De uitvoerende partijen zijn gewend geraakt aan de huidige werkwijze;
- De brandgans (trekganzen) is de soort die de meeste schade aanricht. Er is 'ruimte' om de schade door deze soort te voorkomen, te bestrijden of door verjaging met ondersteunend afschot te voorkomen.

Nadelen van deze variant:

- De schade door standganzen groeit, waarbij dit beleidsmatig geen/onvoldoende aandacht krijgt;
- Adviezen die onder andere de MARF heeft gegeven voor verbetering van aanpak ganzenschade worden niet doorgevoerd;
- Een aantal partijen ervaart nog steeds veel overlast en schade door ganzen, voortzetting van het huidige beleid is voor deze partijen onvoldoende;
- De juridische grens is opgezocht als het gaat om de schadebestrijding door trekkende ganzen. Partijen die dit te ver vinden gaan proberen via bezwaar en beroep dit beleid gewijzigd te krijgen;
- Het huidige beleid is generiek en daarmee kan onvoldoende worden ingespeeld op regionale verschillen in ganzenschade of verschil in aanpak per ganzensoort.

4.2.2.2 Het huidig beleid verbeteren met aanscherpingen.

Voor de trekganzen wordt de aanpak geoptimaliseerd en voor de standgans geïntensiveerd. Het doel is om de schade verder terug te dringen. Bij de optimalisatie van de aanpak voor de trekganzen wordt bijvoorbeeld gedacht aan de ligging van de foerageergebieden en verjaging naar de foerageergebieden en een gebiedsgerichte aanpak. In de basis zal de aanpak voor de trekganzen niet veel meer wijzigen. De huidige aanpak heeft gezorgd voor een stabilisatie van de aantallen ganzen en de schade. De ruimte die er is in de schadebestrijding door trekganzen wordt uitgewerkt en er worden geen maatregelen uitgesloten die op dit moment ingezet kunnen worden om schade te bestrijden. Ook is er aandacht voor de kolgans, dit gezien de dalende populatieomvang van de kolgans. Deze soort blijft voornamelijk onder de vrijstelling vallen maar als de dalende trend zich voortzet en de instandhoudingsdoelen komen in het geding kan dit omgezet worden naar een ontheffing. Met een ontheffing is meer en beter maatwerk mogelijk.

De aanpak van de standganzen wordt geïntensiveerd. Landelijk is het beeld dat de aantallen standganzen sterk groeien, evenals de schade die ze veroorzaken. Ook in Fryslân wordt een stijging waargenomen. Deze variant kent daarom een intensievere bestrijding van schade veroorzaakt door de standganzen. Vooral de aanpak van de grauwe gans. Deze soort veroorzaakt het grootste deel van de

schade die door de standganzen wordt veroorzaakt en levert daarmee ook een aanzienlijk bijdrage aan de voorjaarsschade (zo'n 23%).

Verder komt er een gebiedsgerichte aanpak. Fryslân wordt opgedeeld in een aantal onderscheidende gebieden, waarbij o.a. grondgebruikers, jagers en terreinbeherende organisaties worden gestimuleerd om per gebied met elkaar in overleg gaan over de uit te voeren maatregelen. Er wordt maatwerk per gebied mogelijk, zodat beter kan worden ingespeeld op de plaatselijke omstandigheden. Daarbij is er aandacht voor eenduidige en duidelijke voorwaarden, zodat de uitvoerders niet in onzekerheid komen door per gebied wisselende regelgeving. Ook wordt in deze variant ingespeeld op verschillen in schade en populatieontwikkeling bij trekganzen.

Rol provincie: De rol van de provincie is faciliterend. Dit is noodzakelijk om de aangepaste werkwijze door te voeren. De gebiedsuitwerking, maatwerk en intensivering van de aanpak van de schade door standganzen vraagt aandacht en menskracht. Ook het zoeken naar nieuwe inzichten en innovatieve oplossingen en maatregelen zal gezamenlijk moeten plaatsvinden. Er komt een overlegstructuur in de gebieden met een overkoepelend afstemmingskader met een bestuurlijk overleg van de Faunabeheereenheid en de provincie als besluitvormend orgaan.

Voordelen van deze variant:

- De voorjaarsschade is de grootste component als het gaat om de totale omvang van de schade. Met deze variant verandert de aanpak daarvoor niet en blijft de focus op een maximale aanpak binnen het juridische kader;
- De bestrijding van schade veroorzaakt door standganzen wordt geïntensiveerd;
- Er komt meer maatwerk en een gebiedsgerichte aanpak waardoor er ruimte komt om in te spelen op de verschillen tussen gebieden;
- De trend in Nederland is dat de schade veroorzaakt door de standganzen sterk oploopt, ook in Fryslân wordt deze groei zichtbaar. Een verdere groei van de schade, zoals elders in Nederland wordt geconstateerd, kan hiermee worden voorkomen;
- Er is al een noodzaak tot herziening van de bestaande ontheffingen en vrijstelling. Deze aanscherping kan daar in mee worden genomen;
- Uit de praktijkanalyse blijkt dat er draagvlak is voor een meer gebiedsgerichte aanpak en meer maatwerk;
- Bij de aanscherpingen kan ook gekeken worden naar:
 - De 'vermarkting en verwaarding' van de geschoten ganzen;
 - Het verankeren van de leeraspecten die in de verschillende gebieden worden ontwikkeld;

Nadelen van deze variant:

- Uit de juridische analyse blijkt dat de juridische grenzen voor de aanpak van schade door trekganzen onder het huidige beleid reeds zijn opgezocht;
- Bij het zoeken naar maatwerk, flexibiliteit en gebiedsgericht werken kan (deels) resulteren in versnippering en het ontbreken van samenhang;

- Inzetten op een meer gebiedsgerichte aanpak is arbeidsintensief en zal naar verwachting een behoorlijke inzet van de provincie vergen met afspraken over verantwoordelijkheden, besluitvorming en handhavingmogelijkheden;
- Er is een goede afstemming nodig met de partijen over de te leveren inzet bij de verdere uitwerking, waarbij het de vraag is of die inzet (op tijd) geleverd kan worden;
- Hoewel de ervaringen met een meer gebiedsgerichte aanpak elders positief zijn (bijvoorbeeld in Groningen en Noord Brabant en Limburg) is er een risico dat partijen er op gebiedsniveau niet met elkaar uitkomen waardoor de provincie zelf alsnog keuzes moet maken voor die betreffende gebieden;

4.2.2.3 Meer beschermen

Een intensievere bescherming kan geregeld worden door meer en/of grotere rustgebieden en door minder verstoren, verjagen en verjagen met ondersteunend afschot toe te staan. Grotere foerageergebieden kan geregeld worden door de limiet van het aantal beschikbare hectares te verhogen. Er is voldoende animo voor deelname van grondgebruikers aan een foerageergebied. Meer bescherming kan ook geregeld worden door de periode van winterrust voor de gehele provincie opnieuw in te voeren. Dit kan in plaats van het instellen van foerageergebieden maar kan ook in combinatie. Minder verstoren, verjagen en verjagen met ondersteunend afschot kan vorm krijgen door de voorwaarden in de vrijstelling en/of de ontheffing aan te scherpen.

Rol provincie: De rol van de provincie is faciliterend.

Voordelen van deze variant:

- Er is meer bescherming voor de ganzen bij zowel winterrust als bij grotere foerageergebieden;
- Met winterrust is de regelgeving voor de gehele provincie gelijk;
- Met winterrust tot het moment dat de jonge weidevogels kunnen vliegen is er ook maximale bescherming voor de weidevogels;
- Bij het uitbreiden van foerageergebieden is er minder administratieve rompslomp voor de deelnemende boeren (automatische taxaties);

Nadelen van deze variant:

- De schadeomvang zal relatief sterk toenemen door de uitbreiding van het foerageergebied en er worden sterk stijgende kosten verwacht voor de tegemoetkomingen (zie ecologische analyse);
- Een belangrijk nadeel bij het instellen van winterrust is dat het gehele systeem van de Fryske Guozzeoanpak (opnieuw) volledig gewijzigd wordt. Terwijl in de analyses is geconcludeerd dat het huidige systeem (push en pull) werkt;
- In 2017 is de winterrust afgeschaft omdat de combinatie met foerageergebieden (na de winterrust) voor onduidelijkheid zorgt;
- Bij een combinatie van winterrust en foerageergebieden moeten de ganzen zich drie maal aanpassen aan een gewijzigd regiem. Namelijk einde winterrust, einde gewone foerageergebied en einde soortspecifiek

foerageergebied). Dit vraagt te veel van het lerende vermogen van de ganzen;

- Bij het uitbreiden van foerageergebieden stijgen de werklust en kosten voor BIJ12;
- Het is onduidelijk wat het effect zal zijn op de schade. Enerzijds is er meer rust waardoor de ganzen minder vliegen, minder energie gebruiken en daardoor een lagere foerageerbehoefte hebben. Anderzijds kunnen de ganzen langer blijven en kan de uitbreiding van het rustregiem een aantrekkende werking hebben op ganzen. Andere landen hebben het regiem 'jacht' op ganzen. Verschuivingen van ganzen vanuit het buitenland naar hier, zijn daardoor mogelijk;
- Verwacht wordt dat er bij de grondgebruikers en jagers niet voldoende draagvlak zal zijn voor meer beschermen.

5 Voorgestelde vervolgprocesaankpak

Na het vaststellen van de startnotitie in april 2022 wordt het beleid in het voorjaar/de zomer uitgewerkt in de beleidsnota. Deze beleidsnota wordt gepresenteerd als paragraaf 8.2 van de Nota faunabeleid Fryslân, waar het onderdeel van gaat uitmaken. Net als bij de evaluatie worden de belanghebbende partijen uit de klankbordgroep intensief betrokken bij het opstellen van het nieuwe ganzenbeleid. Werkgroepen vanuit de klankbordgroep, ondersteund door de provincie, gaan aan de slag om deelonderwerpen uit te werken. De provincie heeft de trekkende rol om dit uiteindelijk bij elkaar te brengen (en te schrijven) in het nieuwe beleid. De basis voor de uitwerking is deze startnotitie en de besluiten van PS op 20 april 2022. Het principe voor de uitwerking is dat er gezamenlijk beleidsvoorstellen worden opgesteld, keuzes worden gemaakt waarbij de partijen met elkaar in gesprek blijven. Er wordt bij de uitwerking onderscheid gemaakt tussen gedragen voorstellen, die kunnen rekenen op unaniem draagvlak en wensen van individuele en/of enkele partijen. Niet alle belanghebbende partijen kunnen meepraten en meedoen, daarvoor zijn er te veel. Van de partijen zal worden gevraagd zelf afspraken te maken over de vertegenwoordiging in de klankbordgroep en de werkgroepen. De partijen zullen ook hun eigen achterban overleg organiseren voor de terugkoppeling en de inbreng. Het (tussen)resultaat wordt in twee of drie informerende bijeenkomsten voorgelegd aan alle partijen. Gepland is om de beleidsnota begin 2023 aan PS voor te leggen. Het is aan GS om daarna dit beleid te operationaliseren. Vervolgens kan de Faunabeheereenheid aan de slag om een faunabeheerplan op te stellen voor de ganzen. Het huidige Faunabeheerplan Winterganzen loopt tot eind 2022. In overleg met de Faunabeheereenheid zal onderzocht worden hoe het nieuwe beleid en het faunabeheerplan in elkaar valt te passen.

“De startnotitie is vastgesteld door PS op 20 april 2022 en zij kiezen op basis hiervan voor variant 2, het huidige beleid verbeteren met aanscherpingen en de onder 4.1 aangegeven hoofdrichtingen (uitgangspunten)”